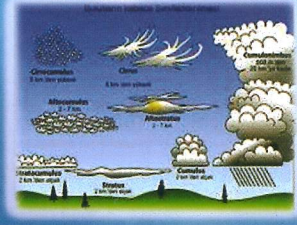

TARIMSAL

METEOROLOJİ

Prof. Dr. Mehmet KARA

S.Ü. Ziraat Fakültesi
Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ

T A R I M S A L
METEOROLOJİ

Prof. Dr. Mehmet KARA

S.Ü. Ziraat Fakültesi
Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü
Öğretim Üyesi

KONYA, 2011

ÖNSÖZ

Meteoroloji, yerküreyi saran atmosferde meydana gelen hava olaylarının oluşma şeklini ve sebeplerini inceleyen bilim dalıdır. Sıcaklık, nem, basınç gibi atmosfer özellikleri ile bunların etkisi sonucunda oluşan yağışlar, rüzgar, sis, don gibi hava olayları, tarım başta olmak üzere, savunma, bayındırlık hizmetleri, ulaştırma, turizm, çevre, sağlık gibi birçok sektörü etkiler. Dolayısıyla bu sektörlerin meteoroloji ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkisi vardır.

Meteorolojinin tarım sektörüne etkilerini ve onunla ilişkilerini inceleyen alanına tarımsal meteoroloji denir. Tarım sektöründe; sulama ve drenaj projelerinin yapılması, sulama yöntemlerinin seçimi ve uygulanması, don olaylarının, sellerin ve şiddetli rüzgarların tahmini, ekim ve hasat zamanlarının programlanması, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele edilmesi, hayvan barınakları ve seraların projelendirilmesi, tarımsal yerleşim alanlarının seçimi ve düzenlenmesi, erozyon önlemleri, arazi kullanım planları ve ürün verim tahminlerinin yapılması, orman yangınları ile ilgili uyarıların yapılması gibi birçok konuda meteorolojik bilgi desteğine ihtiyaç vardır. Bu nedenle, tarımla ilgili öğretim yapan kurumlarda, özellikle ziraat fakültelerinde, meteoroloji dersi, aynı adla veya tarımsal meteoroloji adı altında temel meslek dersi olarak okutulmaktadır.

Bu kitap, meteoroloji veya tarımsal meteoroloji dersi okuyan ziraat fakültesi öğrencilerinin yararlanması amacıyla hazırlanmıştır. Temel meteorolojik bilgiler edinilmeden meteorolojik olaylarla tarımın ilişkisi kurulamayacağından, kitapta, öncelikle meteoroloji ile ilgili temel bilgiler verilip bunların iklim ve tarımla ilişkileri, atmosferin özellikleri, sıcaklık, atmosfer basıncı ve nemi gibi iklim elemanları anlatılıp yeri geldikçe bunların tarımla ilişkisine değinilmiştir. Yağışlar başta olmak üzere iklim olaylarının meydana gelmesinde önemli rolü olan hava kütleleri ve cepheler ana hatlarıyla anlatılıp, meteorolojik bilgilerin derlenmesini sağlayan rasatlardan söz edilmiştir.

Kitabın ilk baskısı 1995 yılında yapılmış olup, 2010 yılındaki altıncı baskısında, bazı bölümlerde eksikliği görülen kuraklık, bitkilerin sıcaklık istekleri, yağışın özellikleri, fenolojik rasatlar gibi konular, kitabın genel konseptine uygun olarak ana hatlarıyla işlenerek eklenmiştir. Kitabın yazım ve basımında emeği geçen Tarımsal Yapılar ve Sulama Bölümü elemanları ile Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanlığı ve personeline teşekkür eder, yararlı olmasını dilerim.

Konya, 2011

Prof. Dr. Mehmet KARA

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iv
1. METEOROLOJİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	1
1.1. Meteoroloji Biliminin Dalları	2
1.2. Meteorolojinin Tarımla İlişkisi.....	3
1.2.1. Tarımı etkileyen iklim faktörleri.....	4
1.2.2. Tarımda meteorolojinin önemi	9
1.3. Meteorolojinin Diğer Hizmet Sektörlerine Katkısı	12
1.4. Meteorolojinin Tarihçesi.....	15
1.4.1. Dünyadaki gelişmeler	15
1.4.2. Türkiye'deki gelişmeler.....	16
1.5. Yerkürenin Meteoroloji İle İlgili Bazı Özellikleri	17
1.5.1. Yerkürenin genel özellikleri	17
1.5.2. Yerkürenin hareketleri	19
1.6. Meteorolojik Değerlerin Kullanılış Şekli.....	22
2. İKLİM VE TARIM	24
2.1. Tarım Açısından İklim Tipleri	25
2.2. Kuraklık.....	26
2.2.1. Kuraklık ve kuraklık çeşitleri	26
2.2.2. Kuraklık derecesi (Kuraklık indisi)	29
2.2.3. Kuraklığa karşı önlemler	31
2.3. İklim Değerlendirmelerinde Kullanılan Bazı Terimler.....	32
2.4. Mikroklima.....	33
2.4.1. Tanım ve kapsamı	33
2.4.2. Mikroklimayı etkileyen faktörler.....	34
3. ATMOSFER.....	37
3.1. Atmosferin Katları.....	37
3.2. Atmosferin Bileşimi	39
3.3. Atmosferin Önemi.....	43
4. HAVA SICAKLIĞI	44
4.1. Isı ve Sıcaklık Kavramları	44
4.2. Işık ve Güneş Radyasyonu	46
4.2.1. Işığın özelliği ve önemi.....	47
4.2.2. Güneş radyasyonunun yeryüzüne ulaşması ve enerji kayıpları	47
4.2.3. Ekstinksiyon ve sebepleri	48
4.3. Atmosferde Isı Dengesi ve Yer Radyasyonu.....	50

4.4. Yer ve Atmosfer sıcaklığını Etkileyen Faktörler	52
4.4.1. Atmosferin Farklı Yerlerde Farklı Isınmasının Sebepleri.....	52
4.4.2. Işın geliş açısının sıcaklığa etkisi	52
4.4.3. Aydınlatma süresinin sıcaklığa etkisi.....	53
4.4.4. Coğrafi ve topoğrafi özelliklerinin sıcaklığa etkisi	54
4.4.5. Yerkürenin dönmesinin sıcaklığa etkisi	55
4.4.6. Yer yüzeyi örtüsünün sıcaklığa etkisi	55
4.4.7. Atmosfer kalınlığı ve özelliğinin sıcaklığa etkisi.....	56
4.5. Atmosferde Isı İletim Şekilleri	56
4.5.1. Radyasyonla iletim	56
4.5.2. Kondüksiyonla iletim	56
4.5.3. Konveksiyonla iletim	57
4.6. Hava Sıcaklığındaki Değişmeler	57
4.6.1. Günlük sıcaklık değişimleri.....	57
4.6.2. Yıllık değişimler	58
4.6.3. Yatay yönde sıcaklık değişimleri	59
4.6.4. Düşey yönde sıcaklık değişimleri.....	59
4.6.4.1. Radyasyonik sıcaklık düşmesi	60
4.6.4.2. Adyabatik sıcaklık değişmesi.....	60
4.6.4.3. İnverziyon.....	60
4.7. Sıcaklık-Bitki İlişkileri	61
4.7.1. Bitkilerin sıcaklık istekleri	61
4.7.2. Don olayı	63
4.7.2.1. Donların sınıflandırılması	64
4.7.2.2. Don şiddetini etkileyen faktörler.....	65
4.7.2.3. Don tahmini.....	66
4.7.2.4. Dondan korunma yöntemleri.....	67
4.8. Sıcaklığın Ölçülmesi	69
4.8.1. Meteorolojik ölçmelerde kullanılan termometreler.....	70
4.8.2. Sıcaklık ölçme işlemi ve değerlendirme	74
5. ATMOSFER BASINCI VE RÜZGÂR	76
5.1. Atmosfer Basıncı	76
5.1.1. Atmosfer basıncı	76
5.1.2. Atmosfer basıncının birimi.....	77
5.1.3. Atmosfer basıncının ölçülmesi.....	78
5.1.3.1. Barometreler.....	78
5.1.3.2. Barometre kurulacak yerin özellikleri.....	80
5.1.3.3. Barometre değerinde yapılan düzeltmeler.....	80
5.1.4. Atmosferde basınç dağılımı ve basınç merkezleri	81
5.2. Rüzgâr	83
5.2.1. Rüzgârın özellikleri.....	83
5.2.2. Rüzgârın bitki ve tarım üzerine etkileri.....	87
5.2.3. Rüzgârı etkileyen faktörler.....	88
5.2.4. Rüzgâr çeşitleri.....	90

5.2.5. Rüzgârın Ölçülmesi	95
6. ATMOSFER NEMİ	97
6.1. Atmosfer Nemi İle İlgili Terimler	97
6.2. Atmosfer Nem Miktarının İfadesi	99
6.3. Atmosfer Neminin Ölçülmesi	100
6.4. Suyun Buharlaşması	102
6.4.1. Buharlaşmayı etkileyici faktörler	102
6.4.2. Buharlaşmanın ölçülmesi	104
6.5. Atmosfer Neminin Yoğunlaşması	107
6.5.1. Atmosferde soğuma şekilleri	108
6.5.2. Yoğunlaşma çekirdekleri	109
6.5.3. Damlacık oluşumu	110
6.6. Bulutlar	110
6.6.1. Bulut tipleri	111
6.6.2. Bulutluluk derecesi	114
6.6.3. Güneşlenme	115
6.6.3.1. Güneşlenme oranı	115
6.6.3.2. Güneşlenme ölçülmesi	115
6.7. Sis	116
6.7.1. Görüş uzaklığına göre sisler	116
6.7.2. Meydana gelişine göre sisler	116
7. YAĞIŞLAR	119
7.1. Yağışın Oluşması	119
7.2. Meydana Gelişine Göre Yağış Çeşitleri	120
7.2.1. Konvektif yağışlar	120
7.2.2. Orografik yağışlar	121
7.2.3. Cephe yağışları (Siklonik yağışlar)	122
7.3. Görünüşüne Göre Yağış Çeşitleri	122
7.3.1. Düşen yağışlar	122
7.3.2. Düşmeyen yağışlar	124
7.3.3. Yeryüzünde savrulan yağışlar	125
7.3.4. Hava bulanıklığı yapan yağışlar	125
7.4. Yağışın Bazı Özellikleri	126
7.5. Yağışı Etkileyen Faktörler	129
7.6. Yağışın Ölçülmesi	130
7.6.1. Yağmurun ölçülmesi	130
7.6.2. Kar miktarının ölçülmesi	131
8. HAVA KÜTLELERİ VE CEPHELER	133
8.1. Hava Kütleleri	133

8.1.1. Hava kütlelerinin oluşması	134
8.1.2. Hava kütlesi çeşitleri	136
8.1.3. Sıcak ve soğuk hava kütlelerinin özellikleri	137
8.1.3.1. Sıcak hava kütlesi	137
8.1.3.2. Soğuk hava kütlesi	137
8.2. Cepheler	138
8.2.1. Cephelerin oluşması	138
8.2.2. Cephelerin özellikleri	140
8.2.3. Cephe çeşitleri	141
9. METEOROLOJİK RASATLAR.....	145
9.1. Klimatolojik Rasatlar	145
9.1.1. Büyük klimatoloji istasyonlarında yapılan rasatlar	147
9.1.2. Küçük klimatoloji istasyonlarında yapılan rasatlar	147
9.1.3. Yağış istasyonlarında yapılan rasatlar	148
9.1.4. Özel-maksatlı meteoroloji istasyonlarında yapılan rasatlar.....	148
9.1.5. Fenolojik rasatlar	148
9.2. Sinoptik Rasatlar	149
9.2.1. Sinoptik yer rasatları	151
9.2.2. Yüksek atmosfer rasatları.....	151
9.3. Meteoroloji İstasyonu	153
9.3.1. İstasyon yerinin seçimi	153
9.3.1.1. İstasyon yerinde aranan özellikler.....	153
9.3.1.2. İstasyon kurulmasına uygun olmayan yerler.....	154
9.3.2. Rasat parkları.....	155
KAYNAKLAR.....	161